„Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 59,2 (2026), s. 291-306

ISSN 2956-6185
https://doi.org/10.31261/SSHT.2026.59.2.09

JUSTYNA KAPŁAŃSKA
Uniwersytet Śląski w Katowicach
https://orcid.org/0000-0002-1602-4774

KOLEJNOŚĆ WPROWADZANIA PRAWD TEOLOGICZNYCH W FORMACJI DZIECIĘCEJ NA PRZYKŁADZIE ZAMYSŁU KS. FRANCISZKA BLACHNICKIEGO DLA REKOLEKCJI OAZY DZIECI BOŻYCH

THE SEQUENCE OF INTRODUCING THEOLOGICAL TRUTHS IN CHILDREN'S FORMATION: THE EXAMPLE OF FR. FRANCISZEK BLACHNICKI'S VISION FOR THE RETREAT OF THE CHILDREN'S OASIS MOVEMENT

Abstract

Wychowanie religijne stanowi ważki problem w szeroko rozumianym procesie wychowania. Wymaga odpowiedniego doboru treści oraz ustalenia kolejności ich wprowadzania w życie dzieci. Przykładem koncepcji formacyjnej, która w określonych sposób wprowadza swoich młodych uczestników w prawdy teologiczne, jest Oaza Dzieci Bożych stworzona przez ks. Franciszka Blachnickiego. Zaplanowana jako trzystopniowe rekolekcje i skoncentrowana wokół idei dziecięctwa Bożego, wprowadza stopniowo w najważniejsze tematy wiary. Dedykując każdy rok jednej z Osób Trójcy, pokazuje ona, jak doświadczenie bycia Bożym dzieckiem może prowadzić od międzyosobowej relacji, przez coraz głębsze rozumienie chrześcijaństwa aż po gotowość włączenia się i służby we wspólnocie.

Religious education constitutes a significant dimension of the broader educational process. It requires the careful selection of content and the appropriate sequencing of its introduction into children's lives. An example of a formative approach that systematically introduces young participants to the fundamental truths of Christian theology is the *Oaza Dzieci Bożych* (Oasis of the Children of God), developed by Fr. Franciszek Blachnicki. Conceived as a three-stage retreat and centered on the concept of divine childhood, it gradually introduces participants to the core themes of the Christian faith. By dedicating each year of the program to one Person of the Holy Trinity, it demonstrates how the experience of being a child of God can lead from a personal relationship with God, through an increasingly profound understanding of Christianity, to a readiness for active participation and service within the Christian community.

1. Wychowanie religijne

Rodzice, katecheci, teologowie, a także inne osoby, których codzienność wypełnia troska o wychowanie młodych ludzi, szukają często sposobu owocnego przekazu wiary i nauczania Kościoła. Wśród zagadnień, które pojawiają się w tym kontekście, istotne wydaje się między innymi określenie kolejności wprowadzania określonych prawd wiary. Od czego zacząć, by możliwe było optymalne przyswojenie przekazu? Jakie treści uznać za kluczowe? Wokół czego budować chrześcijańską pedagogikę? I jednocześnie: kiedy rozpocząć z dziećmi drogę wiary?

Wychowanie religijne, jak przypomina Mariański, rozpoczyna się w momencie chrztu dziecka, gdy jego rodzice zobowiązują się do wychowania dziecka w wyznawanej wierze[1]. Wyraźnie wybrzmiewa to w liturgii chrztu, gdy rodzice i chrzestni wyrażają kolejno świadomość i gotowość do wypełnienia tego obowiązku[2].

O powołaniu i zadaniach wychowawczych rodziców mówi też adhortacja *Familiaris consortio*, wskazując, że zdolność do wypełnienia posłannictwa wychowawczego małżonków płynie z sakramentu małżeństwa, gdzie zostają powołani „do uczestnictwa we władzy i miłości samego Boga Ojca i Chrystusa Pasterza, a także w macierzyńskiej miłości Kościoła”[3], a także obdarzeni potrzebnymi do tego darami. Dokument wskazuje jednocześnie, że „Misja wychowawcza wymaga, ażeby rodzice chrześcijańscy ukazali dzieciom wszystkie te treści, które są konieczne do stopniowego dojrzewania ich osobowości z punktu widzenia chrześcijańskiego i kościelnego”[4]. Nie precyzuje jednak, jakie to są treści, nie hierarchizuje ich i nie podaje kolejności wprowadzania w życie dziecka.

W późniejszym okresie odpowiedzialność rodziców za wychowanie dzieci dzielona jest z innymi ludźmi. Ważnym momentem jest tutaj początek katechezy. Jak mówi *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce,* wprowadzanie w zorganizowane życie religijne rozpoczyna się w przedszkolu[5]. Ten pierwszy etap znajduje potem kontynuację w kolejnych latach edukacji szkolnej. Po nim lub równoległe do niego rozpocząć się może etap formacji w różnych kościelnych stowarzyszeniach i wspólnotach. Przykładem inicjatywy tego typu jest Oaza Dzieci Bożych stworzona przez ks. Franciszka Blachnickiego.

2. Oaza Dzieci Bożych

Oaza Dzieci Bożych wywodzi się z pedagogii ministranckiej, tworzonej przez ks. Blachnickiego na potrzeby pracy z ministrantami w parafii. W świetle jego

[1] Por. J. Mariański, *Wychowanie religijne konsekwencją sakramentu chrztu*, Studia Płockie 21 (1993), s. 89.

[2] *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2004, s. 56.

[3] Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (1981), nr 38.

[4] Tamże, nr 39.

[5] Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Częstochowa 2018, s. 11.

zamysłu, służba ministrancka miała prowadzić do wychowania dojrzałych chrześcijan[6]. Formacja miała charakter całościowy i obejmowała naukę służby przy ołtarzu, wychowanie do samodzielności i odpowiedzialności, prowadzenie młodszych przez starszych, pracę w małych grupach oraz troskę o rozwój duchowy i kulturalny[7]. Z biegiem czasu powstała także parafialna grupa dziewczęca. Całoroczna praca duszpasterska w grupach została pogłębiona i rozszerzona przez wakacyjne rekolekcje o charakterze przeżyciowym[8].

Metoda przeżyciowa miała umożliwiać doświadczenie wzorowej chrześcijańskiej codzienności oraz dać szansę wytworzenia nawyków możliwych do kontynuowania po powrocie do domu[9]. Nowy typ rekolekcji, łączący doświadczenia religijno-moralne, elementy wychowawcze i zabawę, został nazwany Oazą Dzieci Bożych (ODB)[10]. Jak pisze Blachnicki: „Na rekolekcjach takich nie tylko należałoby mówić chłopcom, jak powinni postępować jako dzieci Boże, aby chłopcy ten ideał naszkicowany w słowach porównali z rzeczywistością swego życia, ale należałoby zrealizować w ciągu pewnego okresu wspólnego życia wzorowe życie chrześcijańskie”[11].

Oaza rekolekcyjna to dla ks. Blachnickiego „najintensywniejsza forma realizacji idei duszpasterstwa wychowawczego”[12]. Formacja ministrancka koncentrowała się wokół liturgii, promując „wychowanie do liturgii i przez liturgię”[13]. Co istotne, kapłan brał pod uwagę psychiczny rozwój dziecka w danym okresie życia. W efekcie, program spójny był zarówno z pedagogiką katolicką, katechetyką, jak i psychologią rozwojową[14].

Oaza Dzieci Bożych stanowi trzyetapowy cykl formacyjny. W całokształcie zamysłu formacyjnego ks. Franciszka Blachnickiego stanowi ona najwcześniejszy etap formacji wspólnotowej[15]. Obejmuje on dzieci w wieku 10–14 lat i rozpoczyna się po III klasie szkoły podstawowej (po pierwszej Komunii św.)[16]. Stosowany tu termin „oaza”, obecny także na innych etapach formacyjnych, oznacza miejsce

---

[6] Por. A. Wodarczyk, *Prorok żywego Kościoła,* Katowice 2008, s. 116-117.

[7] Por. R. Derewenda, *Dzieło wiary. Historia Ruchu Światło–Życie 1950–1985*, Kraków 2010, s. 21.

[8] Por. M. Paluch, *Zarys historii Ruchu Światło–Życie,* Lublin–Kraków 1998, s. 10.

[9] Por. tamże.

[10] Por. T.P. Terlikowski, *Franciszek Blachnicki. Ksiądz, który zmienił Polskę*, Kraków 2021, s. 137.

[11] F. Blachnicki, *Oaza Dzieci Bożych I stopnia. Podręcznik*, Kraków 2012, s.9.

[12] Tenże, *Ruch Światło–Życie jako pedagogia nowego człowieka*, w: tegoż, *Charyzmat i wierność*, Kraków 2022, s. 96.

[13] Tenże, *Pedagogia ministrancka,* Warszawa 2011, s. 71.

[14] Por. tamże, s. 72-74.

[15] Chodzi tutaj o ciągłą, usystematyzowaną postać formacji. W szerszej perspektywie ks. Blachnicki wskazywał już na dzieci wczesnokomunijne jako rodzaj grupy elitarnej dzieci, funkcjonującej w ramach zwyczajnego duszpasterstwa parafialnego. Do grup takich zaliczały się następnie także dzieci po Pierwszej Komunii św., odpowiednio chłopcy i dziewczęta (osobne grupy). Grupy tego typu, przez kształtowanie autentycznie ewangelicznych postaw, miały stanowić zaczyn dla przekształcania i ożywiania swoich środowisk – tamże, s. 111-115.

[16] Por. tamże, s. 23, 54.

„bujnego rozwoju życia duchowego, w którym można odpocząć i nabrać sił do dalszej wędrówki i jasno uświadomić sobie jej cel, jakim jest życie wieczne”[17].

W zamyśle założyciela całość formacji obejmowała całoroczną pracę w parafii i wakacyjne rekolekcje. Niniejszy artykuł skupi się jednak na teologii oazy rekolekcyjnej odB. Wprawdzie podręczniki do pracy rocznej z ministrantami (nadal używane w wielu środowiskach) także bazowały na jego projektach, jednak podręcznik ODB I st. został zredagowany przez samego ks. Blachnickiego, a podręczniki ODB II i ODB III były bezpośrednio przez niego akceptowane. Inne propozycje wypracowywane w różnych środowiskach stanowią projekty autorskie, w pewnym tylko zakresie odwołujące się do idei ks. Blachnickiego.

3. Teologia formacji Oazy Dzieci Bożych

U fundamentów formacji Oazy Dzieci Bożych jest idea dziecięctwa Bożego[18], rozważanego w stosunku do kolejnych Osób Trójcy Świętej: Ojca, Syna i Ducha Świętego. Poszczególne aspekty tej idei pojawiają się z różną intensywnością na kolejnych stopniach formacji. Całość jednocześnie wpleciona jest w formację liturgiczną.

a. Oaza Dzieci Bożych I stopnia

Rekolekcje Oazy Dzieci Bożych I stopnia już na samym początku rozwijają znaczenie nazwy, jaka została im nadana: „Jest ona bowiem oparta na fakcie i na rzeczywistości dziecięctwa Bożego. Punktem wyjścia, rzeczywistością, z której się wszystko wyprowadza, jest fakt, że dzieci przyjeżdżające na rekolekcje przez Chrzest święty stały się Dziećmi Bożymi. Odtąd zwracają się one do Boga codziennie słowami «Ojcze nasz, któryś jest w niebie...»”[19].

Rzeczywistość dziecięctwa zostaje także ukazana jako wędrówka dzieci do domu Ojca, sama oaza zaś jako przystanek w trudach codziennej wędrówki i miejsce, gdzie można nabrać sił na dalszą drogę[20].

Przyjęta tu perspektywa dziecięctwa Bożego wydaje się dobrze współgrać z początkowym etapem formacji. Poczucie bycia dzieckiem jest naturalne, stąd wybór tego elementu wydaje się dobrze odpowiadać perspektywie patrzenia uczestników oazy. Może być też kojącym doświadczeniem dla tych, u których rozpoczyna się etap kwestionowania autorytetu rodziców lub zasad społecznych. Początek doświadczenia oazowego opiera się zatem nie na przyswojeniu pewnej teorii, ale na próbie stworzenia relacji i odniesienia do momentu, który

[17] A. Adaszyńska-Blacha, D. Mazur, *Ks. Franciszek Blachnicki. Biografia i wspomnienia*, Kraków 2016, s. 53.

[18] Por. F. Blachnicki, *Pedagogia ministrancka*, s. 178-180.

[19] Tamże, *Oaza Dzieci Bożych I stopnia*..., s. 26.

[20] Tamże.

zapoczątkował relację wyjątkową – między Bogiem a człowiekiem. Rozpoczęcie formacji od tajemnicy chrztu jest też spójne z katechizmowym wykładem, który rozpoczyna się Symbolem, czyli chrzcielnym wyznaniem wiary[21].

Odniesienie do sakramentów jest w ODB I stopnia szczególnie widoczne. Boże dziecięctwo rozpoczyna się od chrztu. Normalny stan takiego dziecka to stan łaski, czystość duszy. To nie odbywana sporadycznie spowiedź i wydobywanie z błota grzechu, by niedługo do niego powrócić, ale stan czystości, odzyskiwany w sakramencie spowiedzi od razu po tym, gdy zdarzy się grzech[22].

Co istotne, Oaza Dzieci Bożych podkreśla ontologiczny aspekt dziecięctwa Bożego, zamiast rozpowszechnionego moralnego i subiektywnego spostrzegania tej rzeczywistości. Jak przypomina Blachnicki, „życie chrześcijańskie zaczyna się od podniesienia życia naturalnego na płaszczyznę nadprzyrodzoną przez chrzest i wszczepienie w Chrystusa. Dziecięctwo Boże to rzeczywistość ontologiczna, która jest fundamentem i punktem wyjścia dla wszystkich aktów i poczynań życia religijnego”[23].

Oaza ma zatem pomagać w uświadomieniu sobie przez dzieci i doświadczeniu godności dziecka Bożego. Konsekwencją tego jest praktyka miłości wobec bliźnich i posłuszeństwo wobec opiekunów jako wyrażających wolę Ojca. Owocem tych trzech tzw. przykazań oazy (czystość, miłość, posłuszeństwo) jest przeżycie autentycznej radości[24].

Istotną rolę w ODB odgrywa także oparcie piętnastodniowych rekolekcji na tajemnicach różańca. Każdemu dniowi rekolekcji odpowiada jedna (a od czasu wprowadzenia tajemnic światła czasem dwie) tajemnica różańca. Zewnętrznie nadają one czasowi rekolekcji strukturę, wewnętrznie – stają się okazją do wprowadzania prawd dogmatycznych o dziecięctwie Bożym oraz wyprowadzania z nich wskazań praktycznych[25].

Idea dziecięctwa Bożego prowadzi, wedle założyciela oazy, do wszystkich podstawowych prawd wiary, porządkując je dzięki ukazaniu ich żywych powiązań. Jak tłumaczy Blachnicki: „Z prawdy o dziecięctwie Bożym można bowiem dojść do wszystkich innych zasadniczych prawd religijnych (katolickich) i można z niej wydedukować wszystkie obowiązki moralne i zadania życia chrześcijańskiego. Prawda o dziecięctwie Bożym i rzeczywistość dziecięctwa Bożego zawiera w sobie relację do Boga, Ojca Niebieskiego; do Chrystusa Syna Bożego, który przez zjednoczenie ze sobą czyni nas dziećmi Bożymi; do Ducha Świętego, który jest Duchem dziecięctwa Bożego i który w nas mówi «Abba, Ojcze»; do Maryi, Matki Chrystusa i Matki braci Chrystusowych, członków Jego Mistycznego Ciała; do Kościoła, społeczności dzieci Bożych. Z prawdą o dziecięctwie Bożym są ściśle i organicznie związane prawdy o Chrzcie Świętym i Eucharystii,

[21] K*atechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 13-14.
[22] Por. D. Seweryn, *Nasze korzenie,* Kraków 2019, s. 79.
[23] F. Blachnicki, *Oaza Dzieci Bożych I stopnia*..., s. 28.
[24] Por. tamże, s. 28-29.
[25] Por. tamże, s. 34.

o łasce uświęcającej, o niebie jako domu Ojca Niebieskiego i miejscu przeznaczenia dzieci Bożych, o grzechu jako utracie łaski dziecięctwa Bożego, o szatanie, pragnącym nas pozbawić godności dziecka Bożego. Również całe życie moralne można ująć z punktu widzenia obrony, zachowania i rozwoju godności dziecka Bożego"[26].

Podczas rekolekcji idea dziecięctwa Bożego prowadzi w pierwszej kolejności do odkrywania i odpowiedniego przeżywania relacji między dzieckiem a Ojcem Niebieskim. Celowi temu służy Modlitwa Pańska, świadomie wypowiadana i coraz głębiej poznawana[27].

Kolejnym krokiem jest zbudowanie właściwego stosunku do Chrystusa jako Boga-Człowieka. Wskazuje się, że dziecięctwo Boże nie jest dane naturalnie, lecz możliwe jedynie dzięki zjednoczeniu z Chrystusem i przez Niego. To dzięki Jego Wcieleniu człowiek może stać się uczestnikiem Boskiej natury. W sposób naturalny tylko Chrystus jest Synem i Dzieckiem Bożym.

To wskazanie roli Chrystusa znów odsyła uczestników do podkreślenia roli sakramentu chrztu. Podkreśla także konieczność kontynuacji i pogłębienia relacji z Chrystusem w Eucharystii, dzięki której dokonuje się coraz pełniejsza przemiana człowieka w dziecko Boże. W tym kontekście podkreśla się także konieczność wypracowania „zdrowej pobożności eucharystycznej" – właściwego stosunku do mszy św. i Komunii św.[28]

Spotkanie z Chrystusem prowadzi do Jego Matki. Kult maryjny ujęty jest w Oazie Dzieci Bożych w dwóch aspektach: statycznym (ontologicznym) i dynamicznym[29]. Pierwszy wskazuje na macierzyństwo Maryi wobec ludzi jako skutek wszczepienia ich w Chrystusa. Aspekt dynamiczny natomiast wskazuje na rzeczywiste duchowe prowadzenie i udzielanie człowiekowi łask przez Maryję. Maryja, odkrywana w oazie szczególnie jako Niepokalana, „rodzi w nas Chrystusa, jest Matką Jezusa w nas"[30].

Relacje wertykalne prowadzą następnie do relacji horyzontalnych. W Oazie Dzieci Bożych przechodzi się zatem od dziecięctwa Bożego w Chrystusie do wspólnoty z innymi, którzy są w Chrystusie, a zatem do odkrycia tajemnicy Kościoła. Obejmuje ona także spotkanie z Kościołem uwielbionym, szczególnie z patronami oazy[31]. Dopiero z tak przedstawionego pozytywnego wykładu przechodzi się do przedstawienia postaci szatana, jako próbującego zniszczyć godność

[26] Tamże, s. 35.

[27] Por. tamże, s. 36.

[28] Por. tamże, s. 37-38.

[29] Maryja odgrywa szczególną rolę w całej formacji zaplanowanej przez ks. Blachnickiego. W perspektywie całościowej na pierwszy plan wysuwa się tu postać Maki Bożej jako wzoru osobowego, jako ideału nowego człowieka pozostawionego do naśladowania innym oraz jako drogi do Chrystusa, której można ufnie się oddawać – por. F. Blachnicki, *Personalistyczno-maryjna koncepcja wychowania młodzieży*, w: tenże, *Pedagogia ministrancka*, s. 130-134, 140-142.

[30] Tamże, s. 39.

[31] Są to Maryja, św. Jan Bosko, św. Tarsycjusz, św. Maria Gorettii i św. Maksymilian Kolbe jako główni patroni oraz święci, przypisani do poszczególnych dni lub tematów – por. tamże, s.40-41.

dziecka Bożego. Towarzyszy temu przypomnienie oraz praktyka walki z pokusami, grzechem, wychowanie do wstrzemięźliwości i abstynencji.

b. Oaza Dzieci Bożych II stopnia

Rekolekcje II stopnia Oazy Dzieci Bożych zostały zatytułowane *Dziecięctwo Boże przez Syna „Per Filium"*. Jak sama nazwa wskazuje, stopień ten przybiera orientację chrystocentryczną[32]. Teologiczny przebieg rekolekcji odnaleźć można w części podręcznika ODB II nazwanej „wizją celu": „Odkrywamy najpierw rzeczywistość naszego bytu, który polega na udziale w jedynym synostwie Drugiej Osoby Bożej. Jesteśmy «synami w Synu» jak to określa dzisiejsza teologia. Z drugiej strony Jezus Chrystus jako Syn Boży i jako człowiek jest wzorem życia i postępowania dla każdego, kto nazywa siebie dzieckiem Boga"[33].

W oparciu o odpowiednio dobrane fragmenty Pisma Świętego w konspekcie zawarta jest analiza następnych aspektów relacji człowieka do Chrystusa. Mówi się o odwiecznym wybraniu człowieka, stworzeniu go na Boży obraz i podobieństwo, tragedii pierwszego grzechu, zakazie czynienia obrazu Boga u Izraelitów i objawieniu odwiecznego planu Boga wraz z wcieleniem Chrystusa. Samo Wcielenie zostaje tu określone jako moment połączenia bycia Synem Boga i bycia Człowiekiem w Chrystusie. Jak wyjaśnia Podręcznik ODB II st. „Oznacza to także, że w nas – według Jego [Boga, kontekst jest Rz 8,29 – W.J.] myśli – człowieczeństwo ma być złączone z synostwem Bożym. Obraz, jaki człowiek ma nosić w sobie, nie jest już tylko podobieństwem stworzenia do Stwórcy, ale syna do Ojca, na wzór Jego Jednorodzonego Syna"[34].

Powołanie do świętości, do wypełnienia Bożego planu, podobnie jak u Chrystusa dokonuje się mocą Ducha Świętego, który mieszka w ludzkich sercach i pozwala zwracać się do Boga jak do Ojca: „Odtąd każdy człowiek, który uwierzył w Jezusa Chrystusa i przyjął chrzest, stał się dzieckiem samego Boga"[35].

Podręcznik ODB II pokazuje następnie, że owocem zjednoczenia z Chrystusem jest otrzymane w chrzcie dziecięctwo Boże, czyniące człowieka „nowym stworzeniem". To moment egzystencjalnej zmiany, zanurzenia w Bogu, absolutnej nowości, a nie jedynie przywrócenia pierwotnego ładu. To dokonujące się przez chrzest przebóstwienie człowieka wynika z jedności z Chrystusem, doskonale świętym i przebóstwionym. Ta ontologiczna zmiana wymaga następnie zmiany

---

[32] Warto w tym miejscu jednak zaznaczyć, że chrystocentryczny jest cały zamysł oazy. „W *oazie* rekolekcyjnej duchowym *źródłem jest Chrystus* w Eucharystii. Codzienne zgromadzenie eucharystyczne stanowi centralny akt życia religijnego oazy. Wychowanie do należytego uczestnictwa we Mszy św. jest jednym z głównych celów wychowawczych oazy. Spotkanie z Chrystusem, *Źródłem oazy,* dokonuje się nie tylko w Eucharystii, ale i w słowie Bożym. Poza liturgią słowa we mszy św. ma to miejsce także w wieczornych *Godzinach Słowa Bożego*" – tamże, s. 213.

[33] S. Szczepaniec, *Podręcznik Oazy Dzieci Bożych II stopnia,* Kraków 2013, s. 9.

[34] Tamże, s. 10.

[35] Tamże.

moralnej, odrzucenia „starego człowieka" i świętości w codzienności. Ludzkim zadaniem jest zatem strzeżenie i rozwój otrzymanego w sakramencie daru[36].

By pokazać pełnię otrzymanego daru, podręcznik ponownie powołuje się na Pismo Święte, mówiąc o darze Ducha Świętego, udziale w kapłaństwie Chrystusa, ciele jako świątyni Boga oraz darze chwały Chrystusa. Reasumując, Chrystus dzieli się wszystkim, co jest możliwe do przyjęcia przez człowieka, nadając w ten sposób bytowi człowieka wymiar nadprzyrodzony. Wymienione wyżej elementy „stanowią (...) naszą nową rzeczywistość, w której wszystko – i ciało i dusza – przyjmuje «kształt Chrystusa», nosi na sobie Jego podobieństwo, a nawet coś więcej, ponieważ jest w nas Jego życie, Jego Duch. Jesteśmy nie tylko Jego obrazem, ale mamy udział w Nim samym w Jego Synostwie Bożym, w Jego życiu"[37].

Z faktu, że dziecięctwo Boże możliwe jest jedynie przez udział w Synostwie Drugiej Osoby Bożej, wyprowadza się z Oazie Dzieci Bożych konieczność postępowania na wzór Jezusa Chrystusa. Chodzi tutaj przede wszystkim o jedność życia i działania oraz o przeniknięcie całego życia człowieka Bożą rzeczywistością, bez jakiegokolwiek podziału na to, co święte i na to, co świeckie. Wszystkie czynności dnia codziennego mogą i powinny stawać się w ten sposób wyrazem służby Bogu, miłości do Niego oraz daru złożonego Mu w ofierze[38].

Konspekt podkreśla, że w postępowaniu dziecka Bożego kluczowa powinna być miłość: „Człowiek, który chce żyć życiem dziecka Bożego, ma za zadanie naśladować Chrystusa w Jego miłości. Wtedy dopiero nasze wewnętrzne podobieństwo do Chrystusa poprzez łaskę zostanie dopełnione przez podobieństwo życia i można będzie po czynach człowieka poznać, że jest on dzieckiem Boga"[39].

By ułatwić dzieciom przyswojenie przywołanych wyżej prawd, Oaza Dzieci Bożych II stopnia podzielona została na trzy etapy, nazwane „ziarno", „wzrost" i „owoce", oparte na przypowieściach Jezusa, wykorzystujących motywy przyrodnicze. Zamysł ten został klarownie wyjaśniony w rozdziale „Wizja drogi": „W poszczególnych dniach rekolekcji myśl uczestników wędruje od jednego poziomu do drugiego, od ziarna ukrytego w ziemi, ku Chrystusowi ukrytemu w łonie Matki i ku życiu Bożemu obecnemu w naszej duszy, od słońca, dzięki któremu rosną rośliny, do Boga, który nas swoją łaską upodabnia do Chrystusa, a przez to stajemy się bardziej Jego dziećmi. Obserwując wzrost rośliny i prawa tego wzrostu, łatwiej dzieciom zrozumieć, co należy czynić, aby ukryte w duszy życie Boże rozwijało się, byśmy w swoim dziecięctwie Bożym dochodzili do pewnej dojrzałości i wydawali dobre owoce"[40].

Oprócz wymienionych akcentów ODB II stopnia, rekolekcje te przeniknięte są formacją liturgiczną: szkołą liturgii (gesty liturgiczne, wypełnianie posług itp.) oraz omówieniami poszczególnych sakramentów i części mszy świętej.

---

[36] Por. tamże, s. 10-11.
[37] Tamże, s.13.
[38] Por. tamże, s. 14-15.
[39] Tamże, s. 16.
[40] Tamże, s. 29.

c. Oaza Dzieci Bożych III stopnia

Rekolekcje III stopnia ODB podejmują zagadnienie tajemnicy Kościoła, przybliżając w ten sposób społeczno-wspólnotowy wymiar chrześcijańskiego życia. Kreśląc bazę teologiczną dla treści rekolekcyjnych, podręcznik przywołuje wizję Kościoła jako *communio*, przytaczając w całości referat ks. Blachnickiego pt. *Istotne cechy ruchu eklezjalnego*[41].

Teolog zauważa, że niemal do samego Soboru Watykańskiego II eklezjologia była zwykle odpowiedzią na jakiś kryzys, stanowiła zatem jedynie cząstkową odpowiedź na pytanie o Kościół. Zmianę myślenia przynosi połowa XIX w., gdy Kościół zaczyna być spostrzegany jako żywy organizm, zjednoczony mocą Ducha Świętego, pozostający w organicznej wspólnocie z Chrystusem, by ostatecznie zostać nazwanym mistycznym ciałem Chrystusa. Przed samym soborem natomiast, by uniknąć prawno-socjologicznego postrzegania Kościoła, obraz ten zostaje poszerzony o obraz Kościoła jako biblijnego ludu Bożego, aż do wytworzenia idei Kościoła wspólnoty.[42] Sobór i okres posoborowy rozwinął i połączył te pojęcia: „Dzięki dowartościowaniu idei ludu Bożego i jej aplikacji do pojęcia Kościoła zaistniało w eklezjologii współczesnej bardzo bliskie, a nawet implikatywne przejście do określenia Kościoła jako wspólnoty w Chrystusie. Przejście to dokonało się w pełni na Soborze Watykańskim II i w literaturze posoborowej. Z pojęciem Kościoła – wspólnoty związano również pojęcie Kościoła – sakramentu i świątyni Ducha Świętego, które również pojawiły się w literaturze eklezjologicznej przed soborem”[43].

Polski teolog stwierdza następnie, że każda epoka powinna posiadać jeden obraz Kościoła, weryfikujący wypowiedzi o nim i nakreślający kierunki działań. Za taki obraz w czasie Soboru Watykańskiego II uważa obraz Kościoła jako wspólnoty (*communio)*. Swoją tezę uargumentowuje, analizując kolejne dokumenty soborowe. Przybliża także biblijne znaczenie terminu: „uczestnictwo, udział, udzielanie się i wspólnota – i to zawsze w związku z nowym życie udzielanym przez Chrystusa zmartwychwstałego w Duchu Świętym”[44]. Wskazuje także, że „Używając tego terminu w odniesieniu do Kościoła, Sobór świadomie odcina się od tradycyjnej, socjologiczno-prawnej koncepcji Kościoła”[45]. Następnie wobec – jak zauważa – niemożności wytworzenia adekwatnej definicji *communio* podejmuje próbę wyliczenia jej istotnych elementów. Są to: podwójny wymiar *communio* (wertykalny i horyzontalny), trynitarny i personalny charakter *communio* (tajemnica Trójcy Przenajświętszej, wielości w jedności i jedności w wielkości jako punkt wyjścia eklezjologii, spojrzenie na człowieka jako osobę przeznaczoną do życia we wspólnocie), Kościół żywy i życiodajny (oparty na mistycznym,

[41] Por. *Oaza Dzieci Bożych III stopnia. Podręcznik*, oprac. M. Ostrowski, S. Szczepaniec, M. Żak, Kraków 2014, s. 5-7.

[42] Por. tamże, s. 8-10.

[43] Tamże, s. 10.

[44] Tamże, s. 14.

[45] Tamże.

osobowym, wewnętrznym związku z Chrystusem w Duchu Świętym i dzięki temu posiadający życiodajną moc i będący źródłem łask dla innych, Maryja – dzięki zjednoczeniu z Chrystusem typ Kościoła Matki i jednocześnie Matka Kościoła", *communio* w wymiarze horyzontalnym (wspólnota międzyludzka jako owoc i skutek jedności z Ojcem przez Syna w Duchu Świętym, źródłem prawdziwego braterstwa jest wspólny Ojciec, konieczny związek obu wymiarów *communio*), *communio* w znaku widzialnym (*communio* to konkretna rzeczywistość istniejąca jako dzieło i dar Boży, wciela się w widzialne, historyczno-społeczne wspólnoty, które jednocześnie ją objawiają, teologia Kościoła lokalnego), liturgia jako skuteczny znak wspólnoty (liturgia jako uprzywilejowane miejsce aktualizowania się *communio*, liturgia zbawczym dialogiem i epifanią Kościoła, a także źródłem i życie wspólnot Kościoła), wspólnota charyzmatów i służb (każdy, wedle swoich uzdolnień i darów, powinien być zaangażowany w życie wspólnoty, troska o jedność), sakramentalny wymiar *communio* (Kościół jako sakrament wspólnoty lub wspólnota-sakrament, istota Kościoła: Duch Święty jako jedna Osoba w wielu osobach, Kościół skutecznie sprawa zjednoczenie między ludźmi)[46].

Wśród analiz dotyczących Kościoła, w części przeznaczonej dla animatorów warto jeszcze zwrócić uwagę, na wzięte z analogii Kościoła i sakramentu wymiary znaku: „Kościół – sakrament jest znakiem kommemoratywnym, wskazującym na przeszłość historii zbawienia, zwłaszcza w szczytowym momencie dokonania się tajemnicy paschalnej Chrystusa. Kościół jest znakiem uobecniającym, bo w nim dzieło zbawienia staje się teraźniejszością owocującą w życiu ludzi danego pokolenia. Kościół jest także znakiem eschatologicznym, zapowiadającym wypełnienie ostateczne Bożego planu zbawienia przy powtórnym przyjściu Chrystusa. I wreszcie Kościół jest także znakiem zobowiązującym, wzywającym do współurzeczywistnienia tego, co w sobie zawiera. Tym zaś, co ma być ciągle na nowo w każdym pokoleniu urzeczywistniane, jest communio w wymiarze wertykalnym i horyzontalnym, a więc to, co stanowi najgłębszą istotę Kościoła"[47].

Blachnicki postuluje jednocześnie przejście od statycznego do dynamicznego ujmowania procesu budowania Kościoła. Wyróżnia w tym celu kolejne etapy. Pierwszym jest ewangelizacja, czyli osobowe spotkanie z Chrystusem i przyjęcie Go jako swego Pana i Zbawiciela. Drugi etap to wyzwolenie – odrzucenie grzechu i zniewoleń, metanoia. Trzeci etap to wejście we wspólnotę – inicjacja, obejmujący wdrażanie do życia Słowem Bożym, modlitwy, metanoi (stała przemiana), życia liturgicznego, świadectwa i diakonii (służba we wspólnocie). Wszystko to dokonywało się i dalej dokonywać się może w odpowiedniej formie katechumenatu. Ostatnim etapem natomiast jest diakonia – autentyczne wejście do wspólnoty dokonuje się przez zaangażowanie w nią[48].

Same rekolekcje Oazy Dzieci Bożych III stopnia osnute zostały według trzech głównych wątków: Eucharystii rozumianej jako centrum chrześcijańskiego życia,

[46] Por. tamże, s. 14-23.
[47] Tamże, s. 24-25.
[48] Por. tamże, s. 27-29.

Modlitwy Pańskiej i rozważań dotyczących wspólnoty (tzw. godzina wspólnoty). Dzieci prowadzone są do rozumienia wspólnotowego charakteru Eucharystii, szczególnie dzięki ukazaniu jej jednoczącej siły, różnorodności posług oraz konieczności sprawowania czynności liturgicznych z wiarą i starannością[49].

Modlitwa Pańska zostaje podczas rekolekcji poddana egzegezie celem głębszego i jej zrozumienia i doprowadzenia do wypowiadania jej z większą uwagą i wiarą. By ułatwić animatorom prowadzenie spotkań w tym zakresie, już we wstępie podane zostają skrótowe wyjaśnienia poszczególnych próśb tej modlitwy. Godziny wspólnoty natomiast stanowią pracę w małej grupie, mającą stanowić pogłębienie rozumienia wspólnoty. Jak opisuje konspekt, przy pomocy tego punktu dnia „dzieci będą odkrywać swoje miejsce we wspólnotach, z których przyjechały (rodzina, grupa liturgiczna, parafia), a także podejmą próbę oceny jakości tego życia wspólnotowego według nauki objawionej. Poszerzą także świadomość o poznanie wspólnoty całego Kościoła realizowanej przez parafie, diecezje, zakony, różne wspólnoty tworzące się obecnie w Kościele, a także wspólnotę opartą na prawdzie o obcowaniu świętych”[50].

Kolejne dni rekolekcji przynoszą najpierw wstępne rozważanie Modlitwy Pańskiej, następnie po specjalnym nabożeństwie i deklaracji dalszego jej zgłębiania, następuje skupienie na pokazaniu naturalnego odniesienia zarówno jednostki, jak i wspólnoty do Boga. Wyraża się to szczególnie w spełnianiu Jego woli. Druga połowa rekolekcji wskazuje na „Podstawowe prawdy o życiu wspólnoty wierzących, którymi są: miłość mająca swój szczyt w przebaczaniu i miłosierdziu; praca, podejmowanie życia w całym jego trudzie; nieustanna postawa prośby o pomoc Bożą w różnorakich trudnościach; rola wspólnoty wiernych w życiu każdego chrześcijanina (dzień wspólnoty) i wskazanie na Maryję, która w pełnie zrealizowała ducha Modlitwy Pańskiej”[51].

Oprócz tego, jak w poprzednich stopniach, obecna jest formacja liturgiczna, która na tym etapie skupia się na głębszym zrozumieniu poszczególnych części Eucharystii.

4. Aspekty wychowawcze i wnioski

Oaza Dzieci Bożych, oparta o ideę dziecięctwa Bożego, prezentuje w czasie swej formacji, wszystkie najważniejsze prawdy teologiczne. W trzyletnim cyklu zauważyć można pewne prawidłowości w kwestii wprowadzania określonych treści wiary. Istota jest tu kwestia wyboru idei osiowej oraz jej relacji do chrystocentryzmu.

W materiałach oazowych ks. Blachnicki wskazuje na różne idee, na których oprzeć można całość wykładu chrześcijaństwa. Wśród nich kluczowe wydają się

[49] Por. tamże, s. 39-40.
[50] Tamże, s. 44.
[51] Tamże, s. 52.

dwie: idea dziecięctwa Bożego oraz chrystocentryzm. Opisując specyfikę Oazy Dzieci Bożych, Blachnicki wskazuje na celowo zamienioną kolejność wprowadzania prawd teologicznych w oparciu o te dwie idee. Powołując się na Woronieckiego, mówi o naturalnym pierwszeństwie Wcielenia i Odkupienia, a następnie o jego skutku – dziecięctwie Bożym. Ze względu jednak na charakter rekolekcji i wiek uczestników sam Blachnicki decyduje się rozpocząć od skutku, by przejść do przyczyny[52].

Jednocześnie wskazuje, że idea dziecięctwa Bożego wymaga uzupełnienia o ideę chrystocentryzmu – te dwie idee, zdaniem założyciela oazy, nie mogą istnieć osobno. Jest to jeden ze śladów niewyrażanego wprost, ale sygnalizowanego wielokrotnie w różnych publikacjach, chrystocentryzmu założyciela oazy. W centrum przepowiadania powinien być Jezus Chrystus, chrystocentryzm jawi się więc jako centralna idea pobożności i wychowania chrześcijańskiego. Obraz Chrystusa musi być jednak prawidłowy. Po pierwsze konieczne jest zdaniem polskiego teologa, strzeżenie dogmatu chalcedońskiego[53]. Po drugie podkreślać należy, że spotkanie z Chrystusem nie jest spotkaniem z ideą, lecz Osobą, który działa i wychowuje we wnętrzu ludzkiej duszy[54]. Chrystocentryzm zaś prowadzić powinien do teocentryzmu. Jak podsumowuje to Blachnicki: „idea dziecięctwa Bożego jako centralna idea wychowania powinna być uzupełniona ideą chrystocentryzm, a chrystocentryzm powinien być połączony z myślą prowadzenia nas do Boga Ojca, a więc ostatecznie z ideą dziecięctwa Bożego. Temu postulatowi jak najbardziej odpowiada sposób ujęcia centralnej idei wychowawczej w Oazie Dzieci Bożych. Dziecięctwo Boże nie występuje tam nigdy w oderwaniu od Chrystusa, podkreśla się mocno, że Chrystus czyni nas dziećmi Bożymi przez zjednoczenie ze sobą. Właściwą ideą centralną Oazy Dzieci Bożych jest idea dziecięctwa Bożego przez Chrystusa[55].

Do całości dodać należy jeszcze działanie Ducha Świętego, który sprawia w człowieku Boże dziecięctwo. W ten sposób uzyskuje się pełny, trynitarny obraz chrześcijańskiego wychowania[56].

Warto w tym miejscu dodać, że myśl o dziecięctwie Bożym stosował Blachnicki nie tylko w oazie dziecięcej. Uważał, że jest ona nierozłącznie związana z wolnością. Dzięki temu połączeniu, staje się ono uniwersalną drogą do relacji z Bogiem i bliźnimi. Jak pisał w ostatnich latach swego życia, „wolność w swej najgłębszej istocie polega na wejściu w relacje dziecięctwa, synostwa”[57]. Jedynie odnalezienie swojej godności dziecka Bożego i wejście w Chrystusie w synowską relację do Ojca, prowadzi do wolności i powszechnego braterstwa.

---

[52] Por. F. Blachnicki, *Oaza Dzieci Bożych I stopnia*, s. 77.
[53] Dokładne rozważania na ten temat por. tamże, s. 81-85.
[54] Tamże, s. 82.
[55] Tamże, s. 84.
[56] Por. tamże, s. 85.
[57] F. Blachnicki, *Prawda – Krzyż – Wyzwolenie. Ku polskiej teologii wyzwolenia*, Carlsberg 1985, s. 56.

Kolejnym elementem charakterystycznym dla ODB jest ułożenie kolejnych stopni według Osób Trójcy Świętej. Jak wskazuje Jaworski, „założenia wychowawcze prowadzą w kierunku przeżycia przez dzieci idei dziecka Bożego. Ma się to dokonać poprzez posłuszeństwo Bogu przeżywane w relacjach z drugim człowiekiem, a szczególnie we wspólnocie Kościoła”[58]. Mamy tu więc do czynienia z ułożeniem stopni w kolejności ja – ty – my. Ja – czyli budowanie swojej świadomości bycia dzieckiem Bożym i znaczenia tego faktu, ty – a więc relacja z Chrystusem oraz my – czyli dojście do rozumienia Kościoła jako wspólnoty.

Prowadzeniu przez poszczególne etapy towarzyszy silnie zarysowana perspektywa sakramentalna, a szerzej – liturgiczna. W warstwie szczegółowej widać tutaj łączenie idei dziecięctwa Bożego ze świadomością chrztu świętego[59], a następnie wprowadzanie w Eucharystię jako szczególną formę *communio.* W warstwie ogólnej – przez budowanie świadomości roli liturgii, kształtowanie właściwych postaw oraz uczenie gestów – dokonuje się wychowanie przez liturgię.

To podkreślanie wychowawczej roli liturgii oraz jej kluczowej wagi dla chrześcijańskiego życia było charakterystycznego dla całego życia i działalności ks. Franciszka Blachnickiego. W okresach posoborowych przemian liturgicznych postulował, by umieścić ją w centrum chrześcijańskiej pedagogii, wierząc, że „świadomie przeżywana liturgia będzie czynnikiem odnowy religijnej polskiego społeczeństwa, a zwłaszcza młodego pokolenia”[60]. Wykorzystanie liturgii jest jednocześnie spójne z zamysłem formacyjnym oazy, wedle którego nie chodzi tylko o zdobycie konkretnej wiedzy, ale o doświadczenie relacji z Bogiem, o wejście z Nim w dialog, stanowiący formę wzajemnego oddania i ofiarowywania[61]. Aktualizacja tej relacji, jej najpełniejsze przeżycie dokonuje się w liturgii. Rzeczywistość liturgiczna, szczególnie sakramentalna to rzeczywistość zbawcza, stąd kontakt człowieka z Bogiem w liturgii nazywa Blachnicki zbawczym dialogiem[62].

Myślenie o liturgii jako drodze prowadzącej przez kolejne prawdy liturgiczne widoczne jest w zamyśle chrześcijańskiego katechumenatu[63]. Właśnie te intuicje wykorzystał polski teolog w tworzeniu programów formacyjnych najpierw dla ministrantów, a potem także dla innych grup. Należy podkreślić, że jak głosi podręcznik Oazy Dzieci Bożych I stopnia, „proponowany trzyletni cykl formacyjny ODB jest formą dziecięcego katechumenatu”[64].

---

[58] R. Jaworski, *Psychospołeczna analiza funkcjonowania religijnych grup Ruchu Światło–Życie*, „Studia Płockie” 27 (1999), s. 125.

[59] Por. *Spotkania formacyjne w grupach Oazy Dzieci Bożych. Rok I. Dziecięctwo Boże w relacji do Ojca „Ad Patrem”*, red. Ruch Światło–Życie Archidiecezji Warszawskiej, Katowice 2014, s. 79.

[60] A. Adaszyńska-Blacha, D. Mazur, *Ks. Franciszek Blachnicki*..., s. 93.

[61] Por. F. Blachnicki, *Liturgia dialogiem,* Lublin 1996, s. 5-6.

[62] Ks. Blachnicki opisuje to dokładnie w podręczniku do liturgiki– por. tenże, *Liturgia jako zbawczy dialog,* w: *Liturgika ogólna*, red. tenże, Z. Bernat, F. Greniuk, I. Pawlak, B. Snela, M.T. Zahajkiewicz, R. Zielasko, Lublin 1973, s. 95-138.

[63] Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych: dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1988.

[64] *Spotkania formacyjne w grupach Oazy Dzieci Bożych. Rok I*, s. 3.

Odwołując się jeszcze do przywołanego we wstępie pojęcia wychowania religijnego, warto spojrzeć jeszcze na centralną w rekolekcjach ODB ideę dziecięctwa Bożego jako formę pedagogii chrześcijańskiej. Pedagogika, jak wiadomo, w zależności od nurtu i wyznaczanych przez niego granic, szuka odpowiedzi na pytania o poszukiwanie prawdy, o specyfikę odkrywanych prawd oraz cele, do których one prowadzą[65]. I tak, pedagogika może szukać swoich odniesień także w religii. Jak pisze Blachnicki, „Każda pedagogika musi, jeżeli chce być pełną, uwzględnić także ten stosunek człowieka do Boga. Pedagogika świecka praktycznie tego nie uwzględnia należycie, zajmując się tylko jakimś aspektem wychowania (...), dlatego potrzebna jest specjalna pedagogika religijna. Polega ona w istocie właśnie na wzięciu w opiekę i strzeżeniu dziecięctwa Bożego oraz na rozwijaniu go w kierunku ideału i pełni”[66].

W perspektywie pedagogicznej dziecięctwo Boże wydaje się być dobrze wybraną kategorią. Argumentuje to w podręcznikach sam Blachnicki, wspominając o dobrym dopasowaniu idei do dziecięcej psychiki, o naturalności relacji dziecko–ojciec, o łatwości budowania analogii ojciec ziemski–ojciec niebieski, o roli matki w budowania prawidłowego obrazu ojca. Po raz kolejny pojawia się tu także odniesienie sakramentalne: to chrzest jest momentem ubogacenia naturalnej zdolności poznania Boga darem nadprzyrodzonym – łaską Ducha Świętego[67]. Całość prowadzi do przemiany człowieka. Tym samym system formacyjny Ruchu Światło–Życie (oparty na ODB) to od strony treści pedagogia nowego człowieka[68].

Tak wybrana pedagogia chrześcijańska, droga kolejno poznawanych prawd, zdaje się przy tym nosić znamiona teologii dla dzieci. Jak wskazuje Kalbarczyk, „w teologii dla dzieci chodziłoby bardziej o to, by dzieci same je odkrywały, wydobywały, poznawały”[69]. Chodzi tu o podawanie prawdy w dialogu i dążenie do osobistego jej przyswojenia. Dlatego tak ważny jest dobór treści oraz unikanie „siania zamieszania w umysłach dzieci wywoływanego nieuporządkowanym doborem tematów i dowolnością w ich rozumieniu, interpretowaniu i konstruowaniu”[70].

Formacja Oazy Dzieci Bożych jako pierwszy etap formacji oazowej stanowi ważny moment w życiu jej uczestników. Stąd szczególnie ważne wydaje się odpowiednie wybranie i ułożenie przedstawianych treści. Zamysł skoncentrowania formacji wokół idei dziecięctwa Bożego i podział jej na cykl skupiony wokół Ojca, Syna i Ducha Świętego, albo inaczej – na przejście od „ja” przez „ty” do „my”

[65] Por. B. Śliwerski, *Pedagogika bez transcendencji*, w: *Pedagogika ignacjańska wobec wyzwań współczesnego humanizmu*, red. W. Pasierbek, Kraków 2008, s. 80-81.

[66] *Spotkania formacyjne w grupach Oazy Dzieci Bożych. Rok I*, s. 78.

[67] Tamże, s. 78-79.

[68] Por. F. Blachnicki, *Ruch Światło–Życie jako pedagogia nowego człowieka,* w: tenże, *Charyzmat Światło–Życie,* Kraków 2010, s. 37.

[69] A. Kalbarczyk, *Teologia dziecięca jako teologia dla dzieci*, „Annals of Theology” 2022, s. 51.

[70] Tamże, s. 53.

wydaje się odpowiadać zarówno wymogom całościowego przedstawienia prawdy chrześcijańskiej, jak i specyfice dziecięcej psychiki uczestników ODB.

Bibliografia

Adaszyńska-Blacha A., Mazur D., *Ks. Franciszek Blachnicki. Biografia i wspomnienia,* Kraków 2016.

Blachnicki F., *Liturgia dialogiem*, Lublin 1996.

Blachnicki F., *Liturgia jako zbawczy dialog*, w: *Liturgika ogólna*, red. F. Blachnicki, Z. Bernat, F. Greniuk, I. Pawlak, B. Snela, M.T. Zahajkiewicz, R. Zielasko, Lublin 1973, s. 95-138.

Blachnicki F., *Oaza Dzieci Bożych I stopnia. Podręcznik*, Kraków 2012.

Blachnicki F., *Pedagogia ministrancka*, Warszawa 2011.

Blachnicki F., *Prawda – Krzyż – Wyzwolenie. Ku polskiej teologii wyzwolenia*, Carlsberg 1985.

Blachnicki F., *Ruch Światło–Życie jako pedagogia nowego człowieka*, w: tenże, *Charyzmat Światło–Życie*, Kraków 2010.

Derewenda R., *Dzieło wiary. Historia Ruchu Światło–Życie 1950–1985*, Kraków 2010.

Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (1981).

Jaworski R., *Psychospołeczna analiza funkcjonowania religijnych grup Ruchu Światło–Życie,* „Studia Płockie" 27 (1999), s. 117-136.

Kalbarczyk A., *Teologia dziecięca jako teologia dla dzieci*, „Annals of Theology" 69 (2022), s. 49-61.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.

Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Częstochowa 2018.

Mariański J., *Wychowanie religijne konsekwencją sakramentu chrztu*, „Studia Płockie" 21 (1993), s. 89-110.

Oaza Dzieci Bożych III stopnia. Podręcznik, oprac. M. Ostrowski, S. Szczepaniec, M. Żak, Kraków 2014.

Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych: dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, Katowice 1988.

Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich. Wydanie trzecie, Katowice 2004.

Paluch M., *Zarys historii Ruchu Światło–Życie,* Lublin–Kraków 1998.

Seweryn D., *Nasze korzenie*, Kraków 2019.

Spotkania formacyjne w grupach Oazy Dzieci Bożych. Rok I. Dziecięctwo Boże w relacji do Ojca „Ad Patrem", red. Ruch Światło–Życie Archidiecezji Warszawskiej, Katowice 2014.

Szczepaniec S., *Podręcznik Oazy Dzieci Bożych II stopnia*, Kraków 2013.

Śliwerski B., *Pedagogika bez transcendencji*, w: *Pedagogika ignacjańska wobec wyzwań współczesnego humanizmu*, red. W. Pasierbek, Kraków 2008, s. 79-108.

Terlikowski T.P., *Franciszek Blachnicki. Ksiądz, który zmienił Polskę,* Kraków 2021.
Wodarczyk A., *Prorok żywego Kościoła,* Katowice 2008.

Słowa kluczowe: Blachnicki, Oaza Dzieci Bożych, wychowanie religijne
Keywords: Blachnicki, Oaza Dzieci Bożych, religious education